

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisiä kommentteja

Pidämme luonnoksessa esitettyjä kriminaalipoliittisia tavoitteita hyväksyttävänä. Työtehtävissä oleviin henkilöihin kohdistuvat uhkaukset ja väkivallan käyttö ei ole uusi ilmiö. Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva uusi rangaistussäännös lisää työtehtävissä olevien tahojen rikosoikeudellista suojaa. Erityisesti ensihoitotehtävissä kohdattaviin uhka- ja väkivaltatilanteisiin on syytä vastata rikosoikeudellisin keinoin ensihoitohenkilöstön suojaamiseksi.

Esitetyssä sääntelyssä on kysymys tulevaisuuteen varautumisesta, koska niin sanottu sinivilkkusabotaasi ei ole tilastojen valossa tällä hetkellä suuri kriminaalipoliittinen ongelma Suomessa. Ruotsissa yleistynyt ilmiö, jossa poliisi-, pelastuspalvelu- ja ensihoitohenkilöstöön kohdistetaan erilaista häirintää heidän suorittaessaan laissa määriteltyjä tehtäviä, osoittaa, että yhteiskunnallisen levottomuuden yleistymiseen on syytä reagoida hyvissä ajoin. Voi olla, että Suomessakin on odotettavissa kielteistä kehitystä tässä suhteessa. Esitetyllä sääntelyllä pyritään osoittamaan, että oikeusjärjestelmä kykenee sekä ennalta estämään että reagoimaan tehokkaasti erilaisiin yhteiskunnallisiin haitallisiin ilmiöihin. Edellä esittämistämme näkökulmista katsottuna esitetty sääntely on perusteltu.

Esitetyistä lainmuutoksista aiheutuu välttämättä jonkin verran kustannuksia, vaikka kriminalisoitavassa rangaistussäännöksessä kuvattu toiminta onkin jo suurelta osin rangaistavaa muiden rikoslain säännösten nojalla. Kiinnitämme vakavaa huomiota tarpeeseen taata viranomaisille riittävät resurssit. Erityisesti Rikosseuraamuslaitokselle tulee taata riittävästi määrärahoja lisääntyvän vankilatäytäntöönpanon asianmukaiseen hoitamiseen. Hyvää tarkoittavat rikoslain muutokset voivat jäädä tavoiteltua vaikutusta vaille, jos täytäntöönpanossa ei voida taata vankeuslain tavoitteiden (rikoksettoman elämäntavan edistäminen) toteutumista. Esitetyt

muutokset voivat hyvinkin tehostaa rikosvastuun toteutumista esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeuskäsittelyn vaiheissa. Aivan yhtä tärkeää on taata rangaistusten tehokas ja tarkoituksenmukainen täytäntöönpano.

Rikosten yhtyminen

Esityksessä otetaan kantaa eri rikosten välisiin yhteyksiin. Sivulla 46 todetaan, että ”Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen voi toteuttaa myös esimerkiksi pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, johon nähden poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös olisi ensisijainen.”. Korkeimman oikeuden kannan mukaan (KKO 1986-II-1) lievä pahoinpitely sisältyy virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen. Sen sijaan pahoinpitelyn RL 21:5 ei katsota sisältyvän virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen RL 16:1 (KKO 1975-II-71), koska pahoinpitelysäännöksellä suojellaan eri oikeushyvä (terveys). Koska lievemmin rangaistavan säännöksen (RL 21:5) taustalla on sellainen oikeushyvä, jota ei ankarammin rangaistavan säännöksen (RL 16:1) taustalla ole, tulevat ratkaisusta KKO 2021:7 ilmenevällä tavalla molemmat rikossäännökset sovellettavaksi. Tässä ehdotuksessa mainittu lainkonkurrenssiratkaisu poikkeaisi edellä esitetystä vallitsevasta kannasta. Rikossäännösten johdonmukainen soveltaminen edellyttää, että rikosten yhtymistä arvioidaan myös uuden rikossäännöksen kohdalla samalla tavalla. Toisaalta esityksessä todetaan (sivu 47), että ”Milloin samaan tekoon näyttäisi soveltuvan useampi tunnusmerkistö, olisi silti aina erikseen harkittava rikosten yhtymistä koskevien yleisten periaatteiden pohjalta, ovatko säännökset toisensa syrjäyttävässä suhteessa vai onko käsillä todellinen usean rikoksen tapaus.”. Rikosten yhtymisen näkökulmasta lain esitöissä olisi syytä hahmotella selkeästi ne oikeushyvät, joita uudella rikossäännöksellä suojellaan. Tämä olisi omiaan edesauttamaan lainkäyttäjiiä eri rikossäännösten välisten ensi- ja toissijaisuuksien arvioimisessa ja eri rikossäännösten soveltamisessa. Esitöissä on sen sijaan selkeästi mainittu, että RL 16:1–2:t syrjäyttävät uudet rikossäännökset tilanteessa, jossa molemmat säännökset tulevat samanaikaisesti sovellettavaksi.

Säännöksen soveltamisala

Esityksen tavoitteena on vahvistaa poliisi-, pelastus- ja ensihoitotehtävissä olevien henkilöiden rikosoikeudellista suojaa ja turvata tältä osin poliisi- ja hälytystoiminnon häiriötöntä hoitamista. Tältä osin nostamme esiin kysymyksen siitä, miksei tavoitteena ole vahvistaa rajavalvonta- ja rajatoimintaa tilanteessa, jossa Suomessa on säädetty laki väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (482/2024), Suomen itäraja on suljettu ja Suomi on hybrdivaikuttamisen kohteena. Rajavartiolaitos vastaa Suomen valtakunnanrajan valvonnasta ja turvallisuudesta, joten tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa Suomeen kohdistuu erilaista hybrdivaikuttamista, olisi perusteltua laajentaa rikosoikeudellinen suoja koskemaan myös rajavartiolaitoksen toimintaa ja henkilöstöä.

Rajavartiolaitoksen henkilökunta voi toteuttaa ehdotuksessa esitettyjä tehtäviä joko poliisin tai pelastushenkilökunnan pyynnöstä tai omana tehtävänänsä esimerkiksi silloin, kun rajavartiolaitoksen

partio sattuu onnettomuuspaikalle, josta ei ole tehty ilmoitusta hälytyskeskukseen. Syrjäseuduilla (Pohjois-Karjala, Kainuu, Lappi ja merellä esimerkiksi saaristoalueet) rajavartiolaitoksen partio voi olla ensimmäisenä onnettomuuspaikalla eikä ole tarkoituksenmukaista tästä syystä rajata säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle rajavartiolaitoksen henkilökuntaa ja omaisuutta. Rajavartiolaitain 3.3 §:n mukaan rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä-, pelastus- ja ensihoitotehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitos osallistuu myös pelastustoimintaan sekä maastoon eksyneiden tai siellä muutoin välittömän avun tarpeessa olevien henkilöiden etsintään asettamalla käytettäväksi kalustoa, henkilöitä ja asiantuntijapalveluja, jos sitä on onnettomuuden taikka hädän laajuus tai erityisluonne huomioon ottaen pidettävä välttämättömänä (Rajavartiolaitolaki 26.1 §). Nämä rajavartiolaitokselle laissa säädetyt tehtävät vastaavat niitä tehtäviä, joita muut esityksessä esitetyt tahot suorittavat.

Esityksessä viitataan useassa kohdassa pelastustoimintaan. Lain sanamuodosta ja esityksestä olisi hyvä käydä selkeästi ilmi, kattaako pelastustoiminnan käsite myös meripelastuksen. Meripelastuslain 3 §:n mukaan rajavartiolaitos on johtava meripelastusviranomainen, joka vastaa meripelastustoimen järjestämisestä. Jos pelastustoiminta kattaa myös meripelastuksen, näyttäisi meripelastustehtävää suorittaessa rajavartiolaitoksen henkilökunta ja omaisuus kuuluvan säännöksen soveltamisalaan. Sen sijaan muissa tilanteissa rikosoikeudellinen suoja edellyttää esimerkiksi poliisin tai pelastuslaitoksen pyyntöä tai suostumusta (sivu 46). Tätä on pidettävä epäjohdonmukaisena.

Kokoavasti voidaan todeta, että uhkakuva hybridivaikuttamisesta ja rajavartiolaitoksen laajentunut tehtävänkuvaa edellyttäisi, että säännös suojaisi selkeästi myös rajavartiolaitoksen operatiivista toimintaa. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää, että rikossäännökset ovat mahdollisimman täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Tämän takia säännökseen olisi syytä lisätä rajavartiolaitoksen tehtävät sekä rajavartiolaitoksen henkilökunta. Tämä olisi omiaan vähentämään myös mahdollisia näyttökysymyksiä siitä, oliko tiettyyn toimintaan olemassa toisen viranomaisen pyyntö tai suostumus.

Rangaistusasteikko

Rangaistusasteikkoa voidaan pitää perusteltuna, koska tunnusmerkistö kattaa myös pelkästään omaisuuteen kohdistuvaa moitittavaa suhtautumista. Rangaistusasteikko ei tällaisenaan ole poikkeuksellinen.

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto

